

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Румен Христов Янков от Великотърновски университет - член на научното жури по решение на Факултетния съвет на ГГФ, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ от 16.06.2020 г. и ректорска заповед РД 38-223 от 18.06.2020 г., във връзка със защитата на дисертационен труд на редовен докторант

Кристина Иванова Стоянова

Научна област: 4. Природни науки, математика и информатика

Професионално направление: 4.4. Науки за земята (Икономическа и социална география на България. Райониране на България – методологически проблеми)

Обучаващо звено: Катедра „Социално-икономическа география“ в ГГФ на СУ

Заглавие: „Регионално развитие и райониране на България: методология и управление“

Научен ръководител на докторанта: доц. д-р Нено Димов

1. Данни за процедурата

Кристина Стоянова е зачислена като редовен докторант към катедра „Социално-икономическа география“ (Заповед на Ректора на СУ РД20-267/29.01.2015 г.). За научен ръководител е определен доц. д-р Нено Димов. Докторантката е положила предвидените изпити по учебен план и през срока на обучение е участвала в научни форуми, както и в работата на експертни екипи. Отчислена е с право на защита през 2019 г. Дисертационният труд е представен в завършен вид през м. май, 2020 г. Процедурата по защитата е стартирана след положително становище на научния ръководител, обсъждане в Катедрения съвет и решение на Факултетния съвет на ГГФ.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Работата на Кристина Стоянова е посветена на все по-актуалните въпроси за регионалното развитие и социално-икономическото райониране на страната. Представената за становище дисертация е с общ обем 200 стр, вкл. таблични приложения. Основният текст е подкрепен от повече от тридесет схеми (главно – картосхеми), диаграми и таблици. Съдържанието отговаря на възложената тема. Налице са всички изисквани компоненти на дисертационния труд. Изложението е развито във въведение, четири глави, заключение и списъци на приносите, на авторските публикации по темата, и на източниците. Последната включва 92 заглавия научна литература, 10 документа и 9 интернет-източника.

Въведението добре очертава опорите и ориентирите на изследвателя. Непреходната актуалност на районирането се определя от мястото му в структурното ядро на географската теория. Други, априорно възприети тези не са чак толкова безспорни – за непрекъснато нарастващата регионална контрастност (в света), за постоянно увеличаване на разходите за управление на територията в следствие на нарастващи регионални неравенства и т.н. Възникват и въпросите за мястото на природното в социално-икономическото райониране, и за разграничението между районообразуването, като обективен процес на обособяване на части от националната територия според интензивността на пространствените връзки, от една страна, и районирането като изследователски и/или управленско действие, от друга. Адекватността на районирането спрямо географската реалност, разбира се, наистина зависи от научната методология и целите, които си поставя.

Извън тези, неизбежно дискуссионни въпроси, по-важни за успеха на изследването са ясните разбирания на автора за връзката между райониране и регионално развитие, за приложението на етажиран (фазов) анализ, за необходимостта от допълване на географската методология на регионалното развитие и регионалната политика, и др. Методиката на изследването е определена като „микс от методи“, без конкретизация.

Структурирането на изложението е логично, а научния език в дисертационния труд – прецизен. Първа глава разглежда основни теоретико-методологически и концептуални проблеми при географското изследване на регионалното развитие и районирането, в т.ч. за комплексната районна ефективност, регионалните неравенства като обективна даденост, районната справедливост и др. Втората част е озаглавена „Пространствени специфики и динамика на природно-социалната реалност в България (2007–2017 г.)“. Разкриването на **природно**-социалната реалност изисква по-разширен и особено, по-интегрален подход, надхвърлящ териториалните измерения на демографските и икономическите промени през един десетгодишен период. Възражения предизвикват и формулировки от типа: „география на териториалните особености ...“, както и някои неаргументирани оценки, напр. на иновационния потенциал на центровете.

Третата глава насочва към районообразуването в националното пространство и е съдържателна сърцевина на дисертационния труд. Тя предлага оригинална схема на райониране (с. 147-148, картосхема 15) на страната със солидна обосновка на интегралния им характер и подрайонно деление. Отдадено е дължимото на районообразуващата роля на големите градове. Четвърта глава „Управление на регионалното развитие в България – от теория към практика“ е насочена към решаване на ключовата изследователска задача да даде насоки за промени в регионалната политика на база на това, което авторът нарича пространствена функционалност. Анализират се слабостите на досегашното управление на регионалното развитие, инструментите за въздействие и структурата на нов „системен модел“ на регионално управление. Няма как да не се солидаризираме и да не споделим притеснението от извода, че „... тези териториални единици [районите за планиране, в действителност - статистически] за статистически цели не са системни категории ...“ (с. 165), . Очевидната правописна грешка на с. 165 в дисертацията и с. 42 в автореферата [„на“ в продължението на изречението] не дава възможност докрай да се разбере мнението на дисертанта. Точно е и съждението, за „абсолютното пренебрегване на географската идентичност и функционална обвързаност като критерии за отграничаване на райони“ (с. 146).

Приложени и оценени са резултатите от измерване на комплексната районна ефективност (Фиг. 20, Приложение 7) по райони, подрайони и области, без по-обстойно разяснение по методиката и източниците.

Заклучението от една страница е повече от пестеливо и може направо да се каже, формално. Това донякъде се компенсира от автореферата (56 стр.), който е образец със съдържателността и научния си стил.

3. Научни приноси на дисертационния труд

Автосправката за приносите на дисертационния труд посочва четири такива. Запознаването с дисертационния труд ми дава основание да ги счита за действителни, но с някои бележки и уточнения. По формулировката на принос 1., неизвестно защо, отново присъства твърдението, че интегралното социално-икономическото райониране е географски метод за разкриване на пространствената организация на [и на] природните ... системи. Логическата взаимосвързаност райониране – регионално развитие е несъмнена, но все пак опосредствена от регионалната политика. При това, в по-широк смисъл на понятието развитие, регионалното развитие е обективен процес (реален процес, както посочва и дисертанта), т.е. регионално развитие има със или без регионална политика, макар, че в дискурса на темата, се разглежда като процес на направляване, регулиране.

Авторът анализира, систематизира и изгражда своя трактовка на теоретичните постановки за района като динамична и вероятностна система, творчески съобразена с поставената цел и задачи на изследването.

Предложеният алгоритъм за географско изследване на процеса на районообразуване съдържа научно-методически принос. В обяснение на конструктите на националното пространство дисертантът търси набор от показатели, приложим към съвременната социално-икономическа динамика. Задълбочените виждания в тази насока показва и обръщането към проблемите на регионалната диспропорционалност, социалните аспекти в районирането, вкл. бедността и доходите, ефективността на регионалната политика и др.

Съществен принос на дисертационния труд е представената и обоснована схема на социално-икономическо райониране на страната (природно-социални райони). Самият процес на районообразуване е определен като динамичен, факт с който районирането постоянно трябва да се съобразява. Новата схема на схема за райониране на националното геопространство включва 4 района, със съотв., 11 подрайона. Идентификацията се основава на географска идентичност, специализация и функционална обвързаност на територията. Консолидацията на областите в райони се свързва с функционалната специализация, а тя с индекса на локализация за отделните стопански сектори (и неговата промяна за периода 2007-2017 г.).

Научно-приложен принос на дисертацията е предложеният усъвършенствен системен подход за управление на регионалното развитие в страната чрез приложението на т. нар. регионални инструменти. Инфилтрирането на резултатите от научните изследвания в тази интегрална приложна област на държавното управление е труден процес, независимо от очевидните ползи и възможности. Обективните пречки – отсъствие на законово (императивно) определение на районите като единици за управление на регионалното развитие, функционална паралелност, но не и обвързаност на регионалното развитие с устройството на територията и т.н., са открити в заключителния раздел на дисертационния труд. Авторът демонстрира много добро познаване на нормативната уредба и има реалистична позиция по отношение на евентуална скорошна промяна на модела на регионално управление. Правилно е виждането за географския потенциал при приложението на научни инструменти в регионалното развитие, в т.ч. клъстерния подход, измерването на районната ефективност и др.

4. Публикации и участие в научни форуми по темата на дисертацията

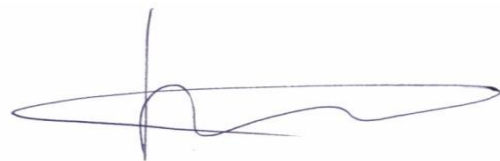
По темата на дисертацията Кристина Стоянова представя две публикации, едната от които е в съавторство с научния ръководител. Те са в публикувани в научни сборници от международни конференции, организирани от СА-Свищов и УНСС.

5. Заключение

Представеният дисертационен труд е задълбочено и завършено научно изследване. Той систематизира, разширява и допълва познанията в методологията и управлението на регионалното развитие. Дисертацията на Кристина Иванова Стоянова отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и съответстващите правилници. Давам положителното си становище и ще гласувам за присъждането на образователна и научна степен „Доктор“, като призовавам членовете на уважаемото научно жури също да гласуват положително.

20 август 2020 г.

В. Търново

проф. д-р Румен Янков